

Fotografie – největší podfuk v dějinách lidstva

Každý z nás má rád fotky. Někteří to nepřiznají, ale máloco potěší lidské ego tolik, jako povedená fotografie, kde z ní vyfotografovaná osoba vidí právě to, co ze sebe vidět chce. Taková fotka může být třeba za celý život jediná, na které si člověk připadá „fakt dobře“ a dokonce může být jediný, kdo si to myslí. Faktem ale je, že právě tuhle fotografii bude skutečně milovat. Netvrdím, že máme rádi jen takové obrázky, na kterých si my sami připadáme dokonalí, ale tvrdím, že i když je někdo, kdo k světlomalbě nemá vztah, tak aspoň jednu takovou naprosto zbožňuje.

Dnes je už fotografií tolik, že je ani nevnímáme. Jsou, řekl bych, až vysoce nadužívané a možná tím ztrácejí něco, ze své vzácnosti a jedinečnosti. Na druhou stranu je díky tomu mnoho událostí, které by jinak zmizely v propadlišti dějin, dokonale zdokumentovány. Někdy se tak stane i proti naší vůli na událostech, které by v onom propadlišti možná měly raději zůstat navždy. Mnoho každodenních radostí je v těchto dnech zachycováno objektivem, ať už rodinných a přátelských sešlostí, prvních krůčků, šťastných okamžiků, ale i velkých demonstrací, různých mistrovství, koncertů a výčet by mohl dlouho pokračovat...

Mnoho fotografií má hlavně emotivní hodnotu. Pokud jste při dané události nebyli, nebo Vám není blízká, či se o ni nezajímáte, fotografie vám nic moc neřekne. Pak jsou tady ale i díla, která promlouvají ke všem. Fotky známých i neznámých míst, lidí, věcí, momentů, všeho. Mnoho skutečných umělců fotografií vytváří krásné obrazy, které dokáží zapůsobit na duši každého. Fotka dokáže rozesmát, nadchnout, probudit vášně, touhu, ale i zvládne rozesmutnět, donutit k zamýšlení, či dovést k pohoršení. Jaká škoda, že je to vlastně prachobyčejný podraz!

Je to tak. Ať chceme, nebo ne, fotografie vždy byla, je a bude pouze klam. Byla taková už od prvopočátku. Jeden z hlavních důvodů jejího vzniku bylo, aby malíři mohli zachytit danou situaci a později ji dobře namalovat. Aby se jim neměnily světelné podmínky pozorovaného, aby se jim model nehýbal a nekroutil, aby na to měli dostatek času. Ještě i před fotografií samotnou využívali camera obscura, aby mohli jako děti omalovávat podle promítnutého vzoru. Aby si nemuseli složitě představovat zkreslení perspektivy na plátno, tak k tomu využili promítání světla na plochu. Její účel je od začátku vlastně podvod. A co víc, sama fotografie je podvod.

Když se na to podíváme čistě matematicko-fyzikálně, je to jakási aproximace toho, co vidíme skrze optickou soustavu. Žijeme v mnohadimensionálním světě. Kolik těch dimensí je, to přenechám příslušným odborníkům. Rozhodně každý z nás vnímá nejméně čtyři. Tři z toho tvoří prostor, ve kterém žijeme, tou čtvrtou je čas. Fotografie nezobrazuje ani polovinu toho, co vnímáme z těchto čtyř dimensí. Je pouze dvou-dimensionální a to navíc ne plně. Obsahuje jen určitý zkreslený výřez zobrazení našeho mnohadimensionálního světa do ubohých dvou dimensí. Vyjímku netvoří ani takzvaná stereoskopie.

S tímto zkreslením se pojí spousta věcí, které činí fotografii podvodem, ať už záměrně, nebo omylem. Všem blízkým příkladem bude například reportážní fotografie. Ať už vidíme v novinách cokoliv, skutečnost mohla být naprosto jiná. Už jen změnou úhlu při focení lze relativně snadno pozměnit skutečnost. Z několika stovek lidí, může vzniknout tisícový dav. Vyfocení části ulice, kde stojí popelnice, dělá z jinak hezkého místa špinavě vypadající čtvrtě, a tak dále.

I kdybychom se oprostili od zkreslování na úrovni viditelné, jsou tu stále klamy na úrovni hůře postřehnutelné. Na samotném záznamovém médiu, nebo na platformě uchování, chcete-li. Filmová surovina je sestavena z několika vrstev krystalů, které různě reagují na světlo a vytváří tak iluzi barvy. Iluzi, protože výsledná barva je opět jen jakýmsi zkreslením původní barvy skutečné. Je to omezeno fyzikálními vlastnostmi krystalů. Jak se vyvíjel film, tak se vyvíjely i jeho barvy. Různé firmy dělaly a dělají všemožná složení a každé zpracovává barvy trochu jinak. Už to je samo o sobě důkaz, že jde o klam, protože jinak by to bylo naprosto jednotné. Tyto nedokonalosti jsou ještě o to více patrné, že po sobě zanechávají nepříjemnou stopu, zvanou šum. Ten je důsledkem různě velkých krystalů v nitru suroviny. Menší krystaly potřebují méně záření, aby zreagovaly, větší potřebují více a i mezi krystaly se nacházejí drobná volná místa, kde nám tedy žádná informace nezůstane. Jelikož jsou vrstvy krystalů, reagující na různé vlnové délky světla, vrstveny nad sebou, dochází nevyhnutelně i k mikroskopickým odchylkám kvůli lomu světla na krystalech, ale to jsme už asi až příliš hluboko.

U digitální fotografie jsou neduhy techniky snad ještě zřetelnější, než u filmové suroviny. Problém pixelizace zná dnes snad už každý. Ať se snažíme sebevíc, pixel snímáme na čipu pomocí několika různých snímačů. Mohou být sebemenší, ale paprsek světla bude vždy ještě menší. Proto, když vytváříme pixel, nasnímaný paternem senzorů, nebude nikdy vydávat více informací, než jakýsi průměr hodnot, které byly v jeho regionu naměřeny. A aby toho nebylo

málo, kvůli problémům fyzikálního charakteru v obvodech, vzniká ještě ruch v těchto aproximacích.

A lze pokračovat dál. Nějakým způsobem je fotografie zaznamenána na film, nebo do paměti, ale ještě jinak ji zobrazí jedna tiskárna, jinak druhá tiskárna, jinak monitor, jinak jiný monitor... zkrátka a dobře, tím, kolik variant dané skutečnosti fotografie nabízí, ukazuje, že není obrazem skutečnosti.

Jak je ale už známo, lži, plodí další lži. Fotografie, jakožto sama už dosti velká lež a trik, dala vzniknout něčemu, co ji ještě převyšuje. Jestli je fotografie královnou lži, tak císařem, je jednoznačně film. Fotografie je lež, film je lež na druhou. Tento husarský kousek stvořili bratři Lumiérové. Vytvořili doslova klam sestavený z klamů. Film, totiž není nic jiného, než mnoho fotek v rychlém sledu za sebou, a protože si každý snímek zvlášť nestihnete ani pořádně prohlédnout, můžete si dovolit u toho klamat ještě více, než u jedinečných samostatných obrázků.

Jako by už vše výše zmíněné nebylo dostatečným klamem, fotografové a filmaři se rozhodli nás klamat ještě více. Rozhodli se cíleně manipulovat obraz. Kam to tedy spěje? Může z vršení klamů vzejít něco dobrého? Mnohé mladé dívky i mladí muži, trpí problémy, že nikdy nebudou tak dokonalí, jako modelky a modelové na titulních obalech časopisů, nebo jako jejich oblíbené celebrity, herci a tak podobně. Velká část toho je ale pouze manipulace s fotkami, pomocí zručného užívání (dnes už) softwaru. Ideál krásy, se časem mění, na to ten dopad zas tak zásadní není. Ale manipulace s myslí? Už v počátcích fotografie nechávali lidé z fotek zmizet nepohodlné věci a později i lidi. Zejména za totalitních režimů to byla (a pravděpodobně i je) častá praktika. Na titulních stranách novin mohla být podobizna dvou významných osobností, z nichž jedna se zanedlouho znelíbila státu. Nejen, že zmizely zmínky mezi lidmi a v tisku o daném člověku, ale s potřebou zajistit, že ten člověk nikdy nebyl, byl odstraněn i s fotografií, které se třeba významově přímo s ním pojily a bez něj ztrácely smysl. Známý je i případ fotografií z americko-vietnamské války, kdy stejná fotografie byla použita na propagandu v obou zemích. V jedné, jako zbídačené dítě, kvůli režimu ve Vietnamu, ve druhé, jako oběť války mocichtivých Američanů. Je to jen výřez skutečnosti, se kterým se bude vždy snadno manipulovat a mnozí se tím nechají velmi špatně ovlivnit.

Je to klam, trik, lež, manipulativní výřez části skutečnosti a přes to všechno, je to jeden z nejfantastičtějších vynálezů posledních staletí! Dá se zneužít. Snadno zneužít. Ale co kdy člověk vymyslel, aby to nezneužil? Jistě, fotografie si zaslouží některé výhrady a nejednou sloužila ke špatným účelům. Co nám ale přináší dobrého? Je toho spousty!

Z pohledu čistě lidského, kolik slz dojetí už vykanulo na povrch tváří při pohledu na staré fotky? Staří, vzpomínající na své kamarády z mládí. V myslí jejich obraz slábne, na fotografii si ho můžeme vždy připomenout. Rodiče prohlížející si fotky svých malých dětí a porovnávající, jak ti jejich holomci už vyrostli. A dokonce, když vytáhnou fotky sebe samých ve věku, jenž se blíží věku, ve kterém jsou momentálně jejich děti, v nich spatřují mnohem více svých rysů, než si kdy uvědomovali. Vidí v nich sebe, vidí, kolik toho mají jejich potomci ještě před sebou. Manželé, prohlížející si jejich fotky ze svatby a z dnů, kdy spolu randívali a potají se scházeli. Dojemná rodinná setkání, velká životní rozhodnutí a chvíle, úspěchy, pády, téměř všechny tyto podstatné události máme zachyceny na fotografiích. Vzpomínky z míst, na která jsme se podívali, co jsme viděli, co jsme zažili. Je toho mnoho. Často nám fotky pomůžou si vzpomenout na krásné okamžiky, které bychom jinak úplně vypustili z hlavy, a přesto to jsou okamžiky důležité, dojemné, radostné a díky fotkám se k nim vracíme.

Všechny národy, etnika, společenství a státy mají nějaké své pověsti, příběhy, pohádky a mýty, které se vyprávějí po generace. Příběhy jsou pro lidi důležité. Uchovávaly se vždy ústně, nebo později v knihách. Co však přinesl klam na druhou, tedy film, to je pro lidstvo, jako celek, splněný sen. Děti se vždy ptají: „A jak vypadá ten drak, o kterém mi babičko vyprávíš?“ nebo „Jak vypadá ten zámek, kde bydlí princezna?“ Je to v naší přirozenosti, pít se po tom, o čem jen slyšíme. Ať už jde o draky, trpaslíky, elfy, skřety, vesmírné lodě, cizí planety a galaxie, nebo zkrátka jen dojemný příběh dvou lidí, které neznáme, z prostředí, které neznáme. Chceme být příběhům blíž. Prožít je. Proto zajisté každý z nás někdy četl v knize tu samou pasáž znova a znova, aby si ji co nejlépe představil. Film, nám je schopný tohle vše dodat. Je mnoho špatných filmů to zajisté ano. Ale je plno i špatných knih. Není to o tom, co je lepší. Papír a písmena, nebo barvy a zvuk. Pokud se to dělá dobře, může z toho být skvělý zážitek a velkolepé dílo. Můžeme se od srdce zasmát u komedie, rozplakat se u romantiky, napnout se u dramatu, thrilleru, nebo akčního filmu, zavzpomínat na historické události, nahlédnout do budoucnosti, objevit světy, které nikde nikdy, kromě našich fantazií, neexistovaly. Zejména s dnešními

technologemi a umělci je možné dosáhnout ve filmu čehokoliv, pokud s tím filmaři umějí zacházet. A jak jsme zde šťastni za to, že fotografie je jenom klam!

Průkopník Karel Zeman a jeho nezapomenutelná Cesta do pravěku, není ničím jiným, než využitím zkreslení perspektivy. Star Wars George Lucase, Jurský park Stevena Spielberga, Titanic a Avatar Jamese Camerona, Matrix sourozenců Wachovských, Pán prstenů Petera Jacksona, ale i třeba Zemckisův Forest Gump. Od ateliérů pana Zemana, až po nejnovější americké blockbustery jsou všechny triky založeny právě na nedokonalosti principu zachycení fotografie a potažmo filmu. Ač se mění technika, princip zůstává stejný. Dvaceticentimetrová loutka před kamerou, nebo počítačový model virtuální a blíže nepopsatelné velikosti, může ve finálním výsledku působit jako obr, převyšující hory, nebo jako drobný hmyz velikosti mravence. Můžeme se přesunout do cizích vesmírů a světů o kterých sníme, nebo můžeme jen dokreslit atmosféru, a za okno při romantické večeři páru se srdcervoucím příběhem, přidáme místo, kam se spolu chtěli v příběhu vždycky podívat. Změníme jasný den, na pošmurný, abychom lépe souzněli s účastníky pohřbu milované postavy. Zkrátka cokoliv, co pomáhá lepšímu příběhovému vyprávění a lepšímu vtažení do děje. Vše je povoleno a vše je umožněno právě díky tomu, že je to od začátku celé jeden velký klam.

Nejen emoční stránku mají film a fotografie. Výzkum a věda z nich těží dennodenně. Lépe se pozoruje snímek, který se nikam nehýbe a můžete zkoumat každý jeho detail, jak dlouho jen chcete a potřebujete, než jev, který existuje jen zlomek vteřiny. Lépe se medikové naučí vnější příznaky nečastých nemocí z fotografií a videí, než ze slovních popisů. Z rentgenového snímku lépe lékař odhalí i skrytou zlomeninu, než ohmatáváním. Lidé spíše uvěří Vašemu důkazu, když jim na fotografii ukážete, že jste to něco opravdu našli. Mohli bychom najít mnohé oblasti, kde fotografie zásadně pomohla rozvoji.

A co bude dál? Fotografií jsme se původně snažili zachytit zkreslenou realitu. Když jsme na to začali mít možnosti, začali jsme si tu realitu přizpůsobovat a měnit. Dnes si vytváříme vlastní realitu. Celé světy vytváříme v počítačích ať už do her, nebo do filmů. Je to důsledkem fotografie. Ironií je, že zatímco malíři se snažili si fotografií realitu zkreslit na plátno, aby se jim ulehčila práce, my se zase naopak snažíme z deformované a pokřivené skutečnosti 2D obrazu vytvořit reálný svět. Stereoskopie, tedy takzvané 3D filmy a 3D fotografie, byly prvními krůčky, dnes v tom pokračuje virtuální realita, která nevytváří, ale snaží se simulovat svět okolo nás, tedy opět

jen zvyšuje úroveň klamu. Je to úsměvné, jak jsme něco zdeformovali, abychom se to teď snažili opět narovnávat. Význam fotografie se vyvíjí a proměňuje, stejně tak její využití. Ať už se nám však podaří z ní vytvořit opět aspoň virtuálně reálný svět, nebo zůstane navždy úzkým výsekem zkreslené reality, bude navždy patřit k jedněm z největších podfuků, který lidé kdy vytvořili.